

SEJURUL ITALIAN AL LUI IMRE DÁNIEL ÎN FOLOSUL ȘTIINȚIFIC AL EPISCOPULUI IGNÁC BATTHYÁNY

Andreea MÂRZA*

Epoca absolutismului luminat a adus schimbări în modul de guvernare al monarhiei din centrul și estul Europei, iar pătrunderea noilor idei ale filosofiei Luminilor a dus la reformarea unor domenii până atunci nemodificate ani la rând; administrația, justiția, finanțele, chiar Biserica vor fi în centrul unor reforme, în urma cărora modul de guvernare s-a transformat. Deși în cadrul administrației a fost nevoie de reformele stricte ale împărătesei Maria Tereza și ale împăratului Iosif al II-lea, multe transformări au fost anevoioase și s-au lovit de vechile concepții în rândul oamenilor Bisericii și în cel al ordinelor călugărești care au avut de suferit cel mai mult. Din punctul de vedere al vieții științifice, Transilvania, parte a Imperiului Habsburgic, a avut de câștigat deoarece unul dintre lianții cu noile valori propagate în Europa a fost episcopul romano-catolic Ignác Batthyány (1781-1798).

Numirea sa de către Maria Tereza ca episcop de Transilvania a fost benefică pentru dezvoltarea culturii. Ne gândim aici la activitatea științifică pe care a dezvoltat-o în Alba Carolina - localitate care a devenit un spațiu central de desfășurare a vieții culturale dirijate de episcop. Ignác Batthyány a dat dovadă că a fost înzestrat cu calități de om de știință încă din tinerețe. Studiile pe care și le-a desăvârșit în marile centre universitare ale vremii - Trnava, Graz, Roma - sunt o dovadă în acest sens. Viața științifică din aceste centre, precum și calitățile sale, l-au impulsionat să încerce să creeze în cea mai importantă reședință a sa - Alba Carolina - pe care a avut-o ca om al Bisericii, spații de cultură - bibliotecă, societate științifică, institut astronomic și tipografie. Cea din urmă a fost cumpărată și mutată de la Cluj. Pe lângă ceea ce a văzut în centrele universitare, modele de bibliotecă au putut fi și așezămintele culturale din Pécs - biblioteca episcopului György Klimó -, Eger - biblioteca contelui Károly Eszterházy -, Oradea - biblioteca episcopului Adam Patachich¹.

---

* Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca; e-mail: dejka78@yahoo.com.

¹ Csala 2001, p. 182; Monok 2003, p. 30; Barbier 2012, p. 196; Monok 2013, p. 217-218; Szelestei 2013, p. 38.

Activitatea eclezială pe care a trebuit să o îndeplinească, nu i-a oferit prea mult timp pentru știință. În acest scop, a încercat să se înconjoare de intelectuali formați deja în centrele europene sau studenți în curs de formare: Antonius Mártonffi sau Emericus Dániel, fiind doar două nume de care episcopul s-a ajutat în activitatea sa științifică, dar pe care, la rândul său, i-a și sprijinit financiar pentru a se desăvârși din punct de vedere științific. Dorința episcopului, pe care a exprimat-o de mai multe ori pe parcursul vieții², de a lăsa în urma sa o bogată operă științifică, precum și lipsa timpului necesar pentru studiu l-au împins să apeleze la un mai vechi colaborator de-al său, Emericus/Imre Dániel³, numit pe viitor bibliotecar⁴ în cadrul celei înființate de prelat la Alba Carolina. Legătura dintre cei doi trebuie să-și aibă originea undeva la sfârșitul anilor '70 ai secolului al XVIII-lea și a fost fructuoasă pentru ambele părți. Pe de-o parte, prelatul a obținut prin Dániel cele mai noi informații din Viena (unde acesta era student) și împrejurimi, legate de tipografii, colecții de vânzare și noutăți bibliofile. Pe de altă parte Dániel, sprijinit financiar de episcop, a reușit să se desăvârșească intelectual și a participat la întemeierea viitoarei biblioteci Batthyaneum. În plus, Dániel a strâns numeroase copii de documente din arhivele și bibliotecile italiene, ce aveau să completeze lipsurile avute de episcop în propria sa colecție referitoare la istoria Ungariei și a Transilvaniei.

În acest scop, Imre Dániel (1754-1804), armean catolic din Elisabethopolis/Dumbrăveni, jud. Sibiu, a fost însărcinat de episcop să se deplaseze în Italia. Scopul călătoriei a fost unul științific, de copiere a documentelor lipsă și de aducere a lor la Alba Carolina, în vederea prelucrării datelor și a folosirii informațiilor de către prelat. Inițial, călătoria urma să dureze un singur an, dar s-a prelungit la doi ani⁵. Interesantă este informația din *Diarium*-ul ținut de Dániel pe parcursul șederii în Italia, din care reiese că inițial ar fi putut sta doar șase luni, perioadă prelungită însă la

---

² Vezi, de exemplu, o scrisoare din 1786: BB LXX/148: Alba Iulia, 30 decembrie 1786: „[...] molti libri devono uscire dalla penna mia [...]”. Într-adevăr, opera științifică lăsată de prelat este impresionantă având în vedere faptul că Batthyány nu a fost un simplu teolog sau istoric, ci a ocupat funcții în ierarhia Bisericii Catolice. Vezi lista cu lucrările scrise, în teza de doctorat susținută la Sorbona de Hendre Biro 2012, p. 720-721 (ms.).

³ Mârza 2013b, p. 63-67; Mârza 2013a, p. 447-448.

⁴ Foarte multe scrisori din corespondența lui Batthyány cu Dániel au în locul în care este menționat destinatarul precizarea „Bibliotecario” cu diferite variații și în diferite limbi. Însă, una dintre printre primele scrisori în care episcopul a precizat funcția pe care o va îndeplini Dániel este datată la Sibiu, 1 decembrie 1781. Vezi BB LXX/101: „In Calendario Dioecesano te ut bibliothecarium meum imprimi iussi”. Și în pașaportul eliberat în anul 1783 de oficialitățile imperiale în vederea călătoriei în Italia, Dániel este numit „Bibliothecarius” (vezi anexa 1).

⁵ Vezi anexa 1, din care reiese că pașaportul era valabil un an.

un an și apoi la doi⁶. Călătoria a fost finanțată de episcop pe baza unei contabilități stricte ținute de Dániel⁷ și a unui jurnal în care și-a descris drumul, toată șederea, locurile vizitate: orașe, mănăstiri, biblioteci ecleziale sau laice și diferite întâmplări. De asemenea, jurnalul conține informații deosebite cu caracter științific, etnografic, arhitectural, dar și personal⁸. Copiile de documente adunate, corespondența dintre prelatul Batthyány și Dániel pe parcursul călătoriei se află în prezent în fondul Bibliotecii Batthyaneum din Alba Iulia. Pe baza informațiilor găsite aici vom încerca să prezentăm un tablou al persoanelor cu care episcopul Batthyány, prin trimisul său, Imre Dániel, a intrat în contact în vederea obținerii permisiunii de a cerceta arhive sau biblioteci de pe cuprinsul Italiei. Este vorba de prelați, conți, intelectuali sau alte figuri interesante care au „deschis porțile” lui Dániel spre lumea clerică și laică a peninsulei italiene.

Numărul crescând de călători a impus o serie de cerințe în vederea voiajului care se regăsesc în literatura de specialitate a vremii: ghidurile de călătorie. Erau necesare pașapoarte⁹, scrisori de recomandare¹⁰ care garantau identitatea și legitimitatea pe parcursul deplasării, indiferent de categoria de călători: intelectuali, aristocrați, studenți, negustori și pelerini. Recomandările puteau fi sub formă de scrisori închise sau deschise. În lumea secolului al XVII-lea, dar și al XVIII-lea, scrisorile nu reprezentau doar promisiunea unui acces mai ușor la instituții de știință, ci, după cum afirmă Emmanuelle Chapron, și „[...] un capital de crédit que le jeune savant emporte avec lui, la marque de l'affection et de l'estime des autorités de la République des Lettres”¹¹.

Parcurgând o parte importantă din documentele care ne-au parvenit în urma călătoriei în Italia, afirmăm că cele mai importante așezăminte culturale în care Dániel a pătruns, au fost și în acele vremuri Biblioteca și Arhivele Vaticanului. Deși la Biblioteca Batthyaneum nu ni s-a păstrat originalul sau măcar vreo copie care să dovedească existența unei recomandări în vederea accesului în aceste spații, corespondența dintre cei doi purtată pe această temă, încă din anul 1782, atestă un astfel de act, iar

---

⁶ Dániel 1784-1786, vol. I, f. 302r din 28 septembrie 1784: „Abbas Aurelianus de Angelis [...] attulique mihi ex Cancellaria Vicarii Urbis prorogata ad annum unum celebrandi facultate, quae primitus ad sex duntaxat menses concessa fuerat, quo spatio temporis effluente illa renovanda erat. Nunc in prorogatione liberalior fuit Cancellaria, quam initio in concessione”.

⁷ Mârza 2013a, *passim*.

⁸ Dániel 1784-1786, t. I-II.

⁹ Vezi anexa 1.

¹⁰ Studiul de față are ca punct de plecare scrisorile de recomandare primite de Dániel de la diverse personalități pentru bibliotecile, arhivele și colecțiile particulare ale literaților italieni.

¹¹ Chapron 2010, p. 249, 251.

numele prelatului transilvan l-ar fi introdus pe Dániel într-o audiență la papă. În plus, episcopul îi cerea să adauge scrisoarea sa la cea pe care o va arăta Sanctității Sale din partea cardinalului Migazzi și a nunțiului apostolic [cardinalul Garampi] ca să fie sigur că papa nu se va ofensa¹². În legătură cu aceeași audiență, la fel de interesantă este o scrisoare mai târzie, scrisă de episcop, aflat la 14 ianuarie 1784 la Sibiu. De data aceasta, prelatul i-a cerut lui Dániel să facă în așa fel încât papa să poruncească „[...] să-ți fie oferite ajutoare pentru bibliotecile și arhivele pe care le vei cerceta”¹³.

Un document interesant care i-a permis lui Dániel pătrunderea pe teritoriul Italiei a fost un pașaport eliberat la Viena la 2 octombrie 1783, care i-a dat posibilitatea timp de un an să călătorească, urmând să poată reveni la final în imperiu¹⁴. În fondurile Bibliotecii Batthyaneum nu am descoperit până în prezent niciun act oficial prin care să-i fie prelungită lui Dániel permisiunea de ședere în Italia pentru încă un an. Există doar mențiuni despre acest fapt în corespondență. După cum aminteam, în total, călătoria științifică a durat doi ani: decembrie 1783-decembrie 1785, iar despre prelungirea perioadei de ședere a făcut mențiuni Dániel și în *Diarium*-ul său¹⁵. La data de 30 octombrie 1784 Dániel a primit din partea lui Don Giuseppe Beccadelli din Bologna, marchiz de Sambuca, încă un act de liberă trecere, în care a fost specificat să nu fie împiedicat de nimeni în călătorie, să i se acorde orice ajutor necesar pentru a o putea continua¹⁶. Dániel se afla într-una din călătoriile sale de documentare pe care le-a întreprins în diferite regiuni din Italia în timpul șederii sale acolo.

Cunoscând minunățiile bibliofile care se ascundeau în arhivele și bibliotecile italiene încă de pe vremea când a fost student, episcopul l-a îndrumat pe Dániel, transmițându-i fondurile de carte tipărită sau manuscrisă care merită văzute și cercetate. Spre exemplu, la Veneția trebuia să viziteze biblioteca dominicană pentru care dominicanul Gazzaniga i-a și dat o recomandare¹⁷. La Padova trebuia să cerceteze printre altele și în

---

¹² BB LXX/116, Sibiu, 20 aprilie 1782: „[...] petatque ab illo ad Sanctissimum Dominum Nostrum introduci, ut meo nomine Sanctitati Suae devotum filialis devotionis meae obsequium praestet [...]”.

¹³ *Ibidem* LXX/127.

¹⁴ Vezi Anexa 1.

¹⁵ BB LXX/114, Beba, 29 septembrie 1783, scrisoare în care episcopul l-a înștiințat pe Dániel că durata călătoriei va fi de doi ani, deși acesta urma să obțină la data de 2 octombrie 1783 actul de liberă trecere, doar pentru un an, de la oficialitățile imperiale (Mârza 2013a, p. 449; vezi și nota 5).

¹⁶ Vezi Anexa 2.

¹⁷ BB LXX/126, Sibiu, 22 noiembrie 1783: „Hoc itinere tuo lustrare poteris Venetijs Bibliothecam Dominicanorum, aderit tibi comendatione sua P. Gazzaniga”. Petrus Maria Gazzaniga (1720-1799), călugăr dominican cu studii de teologie și filosofie la Bologna, a predat la Pavia (1747-1750), Bologna (1750-1753). Din anul 1759 a fost chemat de

biblioteca catedralei, în cea a fraților Sf. Ursula, a preoților eremiți și a celor teatini, menționând în fiecare ce urma să caute cu specificarea că „Dacă nu vei putea să le vezi pe toate, îți vei rezerva la întoarcere timp pentru câteva”¹⁸.

La data de 2 martie 1785, Dániel i-a scris din Roma episcopului, prezentându-i ce a reușit să rezolve până atunci. Printre altele, a fost la abatele Francesco Parisio, bibliotecarul casei Borghesiana arătându-i recomandarea din partea cardinalului Garampi. Aceasta a fost înmănată prințului Borghese care și-a dat acordul ca Dániel să poată cerceta biblioteca¹⁹.

Următoarele recomandări, în ordine cronologică, sunt date de personalități pe care Dániel le-a întâlnit în timpul șederii în Italia sau pe care le-a cunoscut episcopul ori terțe persoane binevoitoare în a-l ajuta pe „Bibliotecario di Mons. Bathiani, vescovo di Transilvania”²⁰.

O recomandare oferită de Gaetano Marini îl prezintă pe scurt pe Dániel și activitatea sa în folosul prelatului transilvan:

„Nel tempo che se è trattenato in Roma, ho avuto spesso occasione di ammirare la sua [...] dottrina, ed assidua applicazione, e le maniere anche corresi, e gentili”

cerând să fie recomandat mai departe prietenilor literați și, în special, domnului conte del Benino, despre care i-a vorbit lui Dániel²¹. Destinatarul recomandării a fost monseniorul Angelo Fabroni, biograf și istoric italian. Această informație reiese de pe verso-ul documentului: „Allo Illmo e Rmo Signore Sigre Monsig. Angelo Fabroni, Firenze”²². Plicul scrisorii nu se mai păstrează, dar Dániel și-a notat destinatarul, scriindu-l foarte citeț.

La data de 18 septembrie 1785 cardinalul Franz von Paula Herzán und Harras l-a recomandat foarte călduros pe Dániel contelui „Carlo di

---

împărăteasa Maria Tereza pentru a preda la universitatea vieneză. S-a bucurat de prietenia nunțului Garampi, a arhiepiscopului Migazzi, precum și de favoarea împărătesei (*Dictionnaire* 1920, p. 1175-1176; Juratic 2013, p. 171). Preotul Gazzaniga apare menționat în câteva rânduri și în Dániel 1784-1786, vol. I, f. 352v: „[...] Patris Petri Gazzaniga, qui nunc Bononiensi Provinciae praecet [...]”, vol. II, f. 410v.

¹⁸ BB LXX/126, Sibiu, 22 noiembrie 1783.

¹⁹ *Ibidem* LXX/91. Despre nunțul Giuseppe Garampi, vezi *New Catholic* 1967, p. 282-283.

²⁰ BB LXX/226, Roma, 30 august 1785: recomandare din partea lui Luigi Gaetano Marini numit câțiva ani mai târziu (18 august 1800) de papa Pius al VII-lea „primus custos” al Bibliotecii Vaticane și prefect al Arhivelor (vezi și *Enciclopedia* 1952, p. 158).

²¹ BB LXX/226, Roma, 30 august 1785: „Faterlo conoscere ai letterati vostri amici, ma principalmente al Sig. Conte del Benino, di cui gli ho parlato”. Abatele Gaetano Marini / abbas Cajetanus Marinus apare frecvent în *Diarium*-ul lui Dániel; vezi Dániel 1784-1786, vol. II, f. 59r: „[...] alter Pontificii Tabularii Praefectus [...]”; f. 60r, f. 177v, f. 179v, f. 334r.

²² BB LXX/226; *Enciclopedia Italiana* 1932, p. 705.

Colloredo Ciamberlano, e Consigliere Intimo Attuale di Stato²³ aflat la Mantova, căruia i-a vorbit despre acordul dat de suveran pentru această călătorie literară care a necesitat o experiență de câțiva ani.

La rândul său, abatele Angelo Comolli (1760-1794)²⁴ l-a recomandat din Roma, la 15 octombrie 1785, pe Dániel „All’Illmo Sig. Sig. [...] Colmo Il Sig. Dre. D. Pietro Maggi, in Casa Alizani nella Contrada della Passerella, Milano²⁵”, specificând printre altele că

„Il soggetto merita tutti i riguardi, onde non v’incresca d’usar seco tutti quegli uffizi, che non ricusereste ad un Amico, e che io accetterò in comprova di quell’attaccamento, che mi professate²⁶.”

Tot în 15 octombrie 1785 Angelo Comolli a mai trimis din Roma încă o recomandare pentru Dániel, care s-a adresat acum lui Giovanni Battista Maggi „Nell’Imperiale Collegio Ghislieri” din Pavia²⁷. Este recomandat „Emerico Daniel Bibliotecario di Mons. Vescovo di Transilvania²⁸”, fără să fie precizat mai clar scopul opririi în Pavia.

Într-o scrisoare din Florența, trimisă episcopului la data de 29 octombrie 1785, Dániel i-a descris cât de important a fost rolul secretarului imperial Weigl²⁹ care a făcut pașii necesari pentru a obține o audiență la Marele Duce de Toscana, fiind primit la Palazzo Granducale înaintea tuturor celor adunați acolo și căruia, conform *Diarium*-ului, i-a prezentat două scrisori de recomandare. Din discursul ținut acolo, dar trimis și episcopului, a reieșit că în urmă cu șapte ani, adică în anul 1778, ducele a fost prezent la Schönbrunn, acolo unde Dániel a ținut prima sa liturghie. La porunca ducelui, secretarul de stat Galluzzi³⁰ l-a condus în toate bibliotecile și arhivele din Florența, găsimd pe cineva care să copieze gratis documentele³¹. Aici, Dániel s-a ajutat și de recomandarea scrisă de G. Astorri către „All’Illmo Sigre Cavaliere Fr. Bettino di Ricci, Commendatore, e Ricevitore dell’Ordine di Malta, Firenze³²”. Interesant este faptul că această recomandare nu conține ca precedentele un anume scop, ci are un

---

²³ BB LXX/80. Pentru informații despre cardinalul von Herzan und Harras, vezi *Enciclopedia* 1951, p. 1425-1426.

²⁴ <http://intreccidarte.unibo.it/article/view/2652>, accesat la 15.09.2013.

²⁵ BB LXX/226, p. 52.

²⁶ *Ibidem* LXX/226, p. 51.

²⁷ *Ibidem* LXX/226, p. 80. Vezi și <http://www.ghislieri.it/?action=pagina&id=3>, accesat la 15.09.2013.

²⁸ BB LXX/226, p. 79.

²⁹ *Ibidem* LXX/86. Despre Weigl, vezi Dániel 1784-1786, vol. 2, f. 398v: „Inde secretarium imperialem Veigl accessi, cui praesentavi litteras cardinalis Herzán, et comitis Astorri?”.

³⁰ Despre Galluzzi, vezi Dániel 1784-1786, vol. 2, f. 402r și urm.

³¹ BB LXX/86.

³² *Ibidem* LXX/226.

caracter general, însă precizează că „[...] episcopul său cu aprobarea și cu satisfacerea maiestății sale împăratul și regele nostru l-a trimis în Italia pe proprie cheltuială”³³.

Din Modena Dániel i-a scris lui Batthyány la data de 11 noiembrie, afirmând că a avut o recomandare de la abatele Marini pentru domnul Tiraboschi care „[...] presiede alla Ducale Libreria di Modena”. Dintre bibliotecile văzute, cea din Modena este întrecută în ornamente doar de cea de la Vatican³⁴.

Pe drumul de întoarcere, Dániel a trecut și prin Pavia, de unde la data de 13 noiembrie 1785 era trimisă o recomandare de către abatele Giuseppe Zola³⁵ adresată contelui Filippo Mazzucchelli din Brescia. Din aceasta reiese că Dániel a călătorit prin Italia cu scopul de a „raccoliere notizie onde formare un codice diplomatico delle Chiese d’Ungheria”. Filippo Mazzucchelli avea posibilitatea să-i arate evangheliarul și manuscrisele Bibliotecii Queriniana din Brescia³⁶. Giuseppe Zola l-a rugat în continuare pe Mazzucchelli să-l „[...] indirizzarlo anche in mio nome al [...] Antonio Paralico dell’Oratorio, che ne sarà prevenuto”³⁷.

Dániel a trimis din Parma episcopului o altă epistolă datată la 14 noiembrie 1785. Și pentru biblioteca din Parma a avut nevoie de recomandări, arătând bibliotecarului ducal, preotul Ireneo Affò³⁸, chiar două: una de la abatele Marini și a doua de la abatele Amaduzzi. Biblioteca conținea mai mult de 40000 de tipărituri, dar puține manuscrise³⁹. Despre

---

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem* LXX/87; pentru abatele Marini, vezi notele 18 și 19. Despre Girolamo Tiraboschi, vezi Dániel 1784-1786, vol. 2, f. 421v: „[...] mane adivi Illustrissimum Abbatem Hyeronimum Tiraboschi [...] ut ei praesentarem commendatitias litteras Abbatis Cajetani Marini in mei favorem exaratas” și Chapron 2004, p. 59, 67, 81.

³⁵ Numit bibliotecar la Biblioteca Queriniana din Brescia în anul 1759, a predat teologia la seminarul episcopal din localitate, dar a fost suspectat de jansenism. În anul 1775 a fost numit profesor de istorie ecleziastică, drept și diplomație la seminarul din Pavia, al cărui rector a și fost între 1778 și 1779 (*Enciclopedia* 1954, p. 1812; BB LXX/89).

³⁶ BB LXX/226, p. 67. Biblioteca Queriniana din Brescia poartă numele cardinalului Angelo Maria Querini (1680-1755). Acesta și-a transformat biblioteca personală, deschizând-o publicului larg în anul 1750, schimbându-i astfel statutul (Raines 2013, p. 100).

³⁷ BB LXX/226, p. 67. Este vorba de Marc’Antonio Lantieri de Paratico responsabil cu muzica în *Congregazione dei preti dell’Oratorio di Brescia* între anii 1768 și 1781. În anul 1806 a încercat fără succes să obțină de la guvernul lui Napoleon refacerea congregației. Vezi și <http://www.musicabresciana.it/autori/BaldassariBaldassariPietro.html>, accesat la 15.09.2013.

³⁸ Apare menționat în mai multe rânduri în Dániel 1784-1786, vol. 2, f. 424v, 425v, 427v.

³⁹ BB LXX/88. Preotul Ireneo Affò s-a aflat la conducerea bibliotecii în perioada 1785-1797. Pentru informații, vezi De Pasquale 2013, p. 59-74, unde se prezintă situația a trei biblioteci din nordul Italiei, între care și cea din Parma. Deoarece acest oraș nu a dispus de

abatele Amaduzzi a vorbit Dániel și în *Diarium*-ul său, amintind la data de 10 septembrie 1784 că pentru a putea pătrunde în biblioteca Alteriana din Roma, a trebuit să prezinte prefectului bibliotecii, Vito M. Giovenazzi, o recomandare de la abatele Amaduzzi⁴⁰.

La data de 14 noiembrie 1785 este trimisă din Milano o recomandare către Camillo Agliardi, conte canonic, arhivist și bibliotecar al domului din Bergamo⁴¹. Din aceasta rezultă că în ziua următoare va pleca spre Bergamo unde „[...] ella avrà la compiacenza di mostrarle e l'archivio, ed altri preziosi avvanzi d'antichità che si conservano in Bergamo, e di somministrargli quelle cognizioni [...]”⁴².

La data de 23 noiembrie 1785 a mai fost trimisă o recomandare din Pavia, de data aceasta de către Pietro Tamburini⁴³ către „All'Signor Dottore Iacopo Alberti Professore di Teologia a S. Sofia in Venezia”⁴⁴. Scrisoarea-recomandare conține mai multe amănunte, dar pe moment, ne-a interesat persoana lui Dániel despre care se spune „[...] raccomandavi un'altro sacerdote ongaro, che viaggia da due anni per copiare codici, e manoscritti ecclesiastici, egli ci fermerà qualche giorno [...]”⁴⁵.

Din Milano, în 24 noiembrie 1785, a fost expediată o scrisoare-recomandare către Pietro Quecchia „Nella Spezieria de [...] di San Giuseppe, Brescia”⁴⁶. Fără să se specifice numele lui Dániel, este amintit faptul că este vorba de un secretar al arhiepiscopului Transilvaniei care face cercetări legate de istoria acestei provincii și vizitează cele mai bune biblioteci din Italia. A trecut și prin Milano, fiind recomandat de un ministru al maiestății sale imperiale: este un cleric dotat și curat, pe care a avut

---

biblioteci locale, cea a familiei Farnese ajungând la Napoli, iar cele ale cardinalului Passioneri și a contelui Pertusati la Milano, orașul s-a văzut nevoit să-și achiziționeze colecțiile în special din anticariate. De aici și numărul redus de manuscrise despre care vorbește Dániel în scrisoarea către prelatul Batthyány.

⁴⁰ Dániel 1784-1786, t. I, f. 270r: „*Conveni hodie mane Bibliothecae Altierianae praefectum Vitum M. Giovenazzium [...]. Qui cum legisset commendatitias Amaduzzianas a me sibi praesentatas, omnem mihi operam suam benevolentissime pollicitus est in iis, quae e Bibliotheca Altieriana finibus meis profutura credere possem*”.

⁴¹ BB LXX/226, p. 64: „Al Sig. Conte Canco Camillo Agliardi, Bergamo”. S-a preocupat de paleografie și diplomatică, dobândind vaste cunoștințe de istorie medievală; a achiziționat documente, manuscrise și tipărituri rare. Vezi și <http://www.bgpedia.it/agliardi-camillo/>, accesat la 15.09.2013.

⁴² BB LXX/226, p. 63.

⁴³ Teolog și jurist italian (1737-1827), prieten cu Giuseppe Zola, cunoscut de Dániel de la care acesta a primit o recomandare pentru Brescia. A ocupat catedra de teologie morală în cadrul Universității din Pavia, fiind chemat acolo de împărăteasa Maria Tereza. Vezi și *Enciclopedia* 1953, p. 1718-1719; BB LXX/89.

⁴⁴ BB LXX/226, p. 78.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 77.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 58.

plăcerea să-l cunoască personal. În plus, secretarul [Dániel] întreabă de un călugăr sau cleric din Verona care i-ar putea arăta frumusețile orașului și pe care i-l-ar putea recomanda Quecchia. Ar avea nevoie și de o cunoștință care i-ar putea arăta Padova de unde va pleca la Veneția⁴⁷.

Tot din Milano, la data de 25 noiembrie, Dániel i-a scris episcopului, amintind printre altele că se va întoarce prin Bergamo și Brescia deoarece drumul este mai bun decât prin Mantova și că profesorii din Pavia, Zola și Tamburini, i-au dat o recomandare pentru canonicul din Bergamo, Lupi⁴⁸. Este foarte interesant că Dániel nu i-a amintit prelatului că acest canonic Lupi nu este nimeni altul decât cel a cărui lucrare a cumpărat-o la cererea lui Batthyány. Este vorba de *Codex diplomaticus civitatis et ecclesiae Bergomensis in folio*, tom I, 1784, lucrare ce se regăsește în fondul de carte al Bibliotecii Batthyaneum⁴⁹.

La 4 decembrie a fost expedită de la Padova o altă recomandare în favoarea lui Dániel către „Al Molto Illustr. Sig. Sig. Prone Colmo Il Sig. Simone Occhi Stamp e Librajo, Venezia”⁵⁰. Este explicată prezența lui Dániel, care de doi ani călătorește prin Italia și cercetează documente și cărți referitoare în special la istoria poporului său. Călătoria a fost întreprinsă sub auspiciile episcopului „Bathiany” care își are reședința în „Alba-Giulia, ora detta Alba-Carolina”. I-a fost recomandat din Pavia, iar el i-l recomandă mai departe „giacchè dovra venire al suo negozio per provedersi il Codex Diplomaticus del Ca. Lupo, ed altri libri”. Este vorba de lucrarea *Codex diplomaticus civitatis et ecclesiae Bergomensis in folio*, amintită mai sus. În plus, îl roagă pe tipograful venețian să-l îndrume într-o zi spre P. Prov. Franceschini, care, în calitatea sa de bibliotecar, să-l introducă acolo și să-l ajute, iar într-o altă zi să-l îndrepte spre Jacopo Morelli, bibliotecarul de la San Marco⁵¹.

---

⁴⁷ *Ibidem*, p. 55-56.

⁴⁸ *Ibidem* LXX/90.

⁴⁹ *Ibidem* LXX/145, Cluj, 25 septembrie 1785 (este scrisoarea în care episcopul cerea achiziționarea mai multor lucrări, printre care și cea a lui Marius Lupus/Lupi). Cota actuală a lucrării este A3 I 16. Vezi și Mârza 2014, p. 80.

⁵⁰ BB LXX/226, p. 60. Pentru singurele informații despre tipograful Simone Occhi, vezi http://books.google.ro/books/about/Compendio_cronologico_storico_profano_ec.html?id=1CxHMwEACAAJ&redir_esc=y, accesat la 15.09.2013.

⁵¹ BB LXX/226, p. 59. Despre P. Prov. Franceschini am aflat că în anul 1800 a fost numit bibliotecar la Biblioteca Bertoliana din Vicenza. A murit în această funcție în anul 1803, însă nu am găsit nicio informație despre activitatea sa anterioară, vezi <http://www.bibliotecabertoliana.it/informazioni/presentazione.htm>, accesat la 15.09.2013. Jacopo Morelli, bibliotecar la Biblioteca Marciana din Veneția, s-a preocupat încă din anul 1778 să formuleze un plan de absorbție a celor mai importante fonduri de carte din spațiul bisericesc în cel al bibliotecii pe care o conducea (Barzazi 2013, p. 117).

Darea de seamă a lui Dániel către episcop a continuat și din Veneția de unde i-a scris la data de 6 decembrie că a căutat pe Excelența Sa, baronul Breüner, ministru imperial, căruia i-a prezentat scrisoarea cardinalului Herzan scrisă în favoarea sa. A mers și pe Isola di San Giorgio Maggiore, unde călugării au o mare bibliotecă. A fost recomandat abatelui Luigi Soardi, care l-a cunoscut pe Batthyány când acesta era student la Roma. În plus, abatele a participat la examenele finale ale prelatului de la Collegium Germanicum⁵². La data de 12 decembrie Dániel i-a transmis încă o dată că i-a înmănat scrisoarea cardinalului Herzán ministrului imperial, contele Breüner, iar acesta, la rândul său, i-a dat o recomandare așa cum a primit și de la abatele Marini. A fost servit de custodele abate Jacopo Morelli, dar în privința bibliotecii de pe lângă San Marco, Dániel a afirmat că

„[...] debbo confessare all' Eccellenza Vostra, esser questa Libreria doviziosa delle cose greche, ma pur troppo scarsa di quella sorta delle scritture, che riguardassero la Storia Ecclesiastica de' nostri Paesi”⁵³.

Toate aceste scurte recomandări i-au creionat lui Dániel un portret de om științific serios, dedicat muncii pentru care a fost trimis. Caracterizările sunt scurte și succinte, lăsând să se întrevadă scopul precis și dorința de a duce la bun sfârșit activitatea începută. Cel mai interesant portret i-a fost creionat în recomandarea către cavalerul Fr. Bettino di Ricci:

„[...] per conoscere bisogna far qualche somma forza, e violenza alla sua modestia, che va di pari alla sua sagacità, erudizione, criterio, all' illibatezza, ed innocenza de' suoi costumi [...]”⁵⁴.

Aceasta este cea mai clară caracterizare a colaboratorului prelatului transilvan care a fost trimis timp de doi ani în Italia pentru a strânge documentația de care episcopul Batthyány avea nevoie pentru studiile sale științifice.

Spre finalul celui de-al doilea volum din jurnalul ținut în timpul șederii în Italia, Dániel a precizat că a primit recomandări din partea cardinalului Herzán pentru câteva persoane care l-ar putea ajuta să viziteze bibliotecile și arhivele aflate pe drumul de întoarcere spre Viena. Merită menționat că a amintit doar persoanele care au ocupat vreo funcție în aparatul de stat al vremii din orașele Mantova, Milano, Veneția, Florența, Bologna, nu și celelalte persoane pentru care avea deja recomandări de la învățații italieni cu care a intrat în contact la Roma.

„*Mantuae Excellentissimo Comiti Carolo Colloredo, camerario et consiliario actuali intimo status Suae Maiestatis Caesareae. Mediolani Excellentissimo comiti de Wilzeke, camerario et consiliario actuali intimo status Suae Maiestatis Caesareae, nec non*

---

⁵² BB LXX/224.

⁵³ *Ibidem* LXX/223.

⁵⁴ *Ibidem* LXX/226.

Sejurul italian al lui Imre Dániel în folosul științific al episcopului Ignác Batthyány

*commissario imperiali in Italia, et ministro plenipotentiaro apud Gubernium generale Lombardiae Austriacae. Venetiis Illustrissimo comiti de Breuner camerario suae Maiestatis Caesareae, et ministro plenipotentiaro apud serenissimam Rempublicam Venetam. Florentiae illustrissimo domino de Weigl secretario legationis apud Magnum Hetruriae Ducem Petrum Leopoldum. Bononiae Illustrissimo domino comiti Iacobo Marulli, camerario Suae Maiestatis Caesareae*⁵⁵.

Pentru drumul de întoarcere, Dániel a avut nevoie de un nou act de liberă trecere/pașaport care a fost eliberat de secretarii ministrului imperial de pe lângă Serenissima, contele de Breüner și semnat de acesta la data de 19 decembrie 1785, în care se menționează că trebuie să fie lăsat să treacă liber, fără nicio piedică și să i se ofere ajutor în caz de nevoie⁵⁶.

Informații despre documentele cerute de episcop au sosit și după întoarcerea lui Dániel din Italia. Sunt interesante în acest context câteva scrisori trimise în a doua jumătate a anului 1786 de către Rinaldo Santoloni⁵⁷, custode la Biblioteca Vaticana, atât lui Dániel, cât și episcopului. Într-una dintre acestea, Santoloni îl anunță pe Dániel că pentru a putea pătrunde în biblioteca de manuscrise care îi aparține familiei Spada și care conține informații despre Ungaria, ar fi trebuit să-i lase o recomandare de-a Excelenței Sale, cardinalul Herzán. Santoloni și-a continuat scrisoarea, vorbind despre bibliotecă și afirmând că

„[...] è numerosa, e raccolta dal Carol Spada homo letterato, e geniale di materie istoriche in ogni genere; si ancora, perche è vergine, ed inaccessiblei sin'ora ai curiosi”⁵⁸.

Călătoria științifică pe care Dániel a întreprins-o în Italia la cererea episcopului i-a dat posibilitatea să intre în contact cu personaje interesante ale momentului, prelați sau laici, dar oameni învățați care l-au ajutat să găsească o parte din informațiile necesare. Totodată a reușit să vadă locuri care, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, se deschideau vizitatorilor dornici de frumos. Este vorba de bibliotecile și colecțiile particulare aflate în marile orașe din peninsula italică. Acestea au fost descrise în amănunt în jurnalul său științific și prezintă informații deosebite despre locuri care astăzi poate nu s-au mai păstrat, dar care, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, atrăgeau cercetătorii vremii prin bogățiile lor.

---

⁵⁵ Daniel 1784-1786, t. II, f. 372v-373r din data de 18 septembrie 1785.

⁵⁶ Vezi anexa 3.

⁵⁷ Rinaldo Santoloni a fost custode la Biblioteca Vaticana, în timp ce acolo era bibliotecar Gaetano Marini (vezi notele 20 și 21 și Mărza 2013a, p. 452).

⁵⁸ BB LXX/226, p. 6.

Imre Dániel's Italian Trip to Bishop Ignác Batthyány's Academic Benefit

(Abstract)

The present research is a continuation of my interests over the last years that focus on Imre Dániel, the first librarian of Transylvanian bishop Ignác Batthyány. For the cultural institution that the bishop established in Alba Iulia, that was to become the Batthyaneum Library, the bishop needed a well-prepared collaborator to help him in his research. The bishop wished to leave as many scientific books as possible to his successors, but he did not have the time to perform the required documentation himself. He therefore sent Dániel on an academic trip to Italy where the latter was to collect all data required by the bishop, buying or copying documents and manuscript fragments referring to the history of Hungary and Transylvania. Dániel thus visited Venice, Milan, Pavia, Bergamo, Brescia, Rome, Naples, Florence, etc. In order to obtain access to the libraries, archives, and personal archives in the peninsula, that at the end of the eighteenth century had started to open to the public interested in such rare beauties, Imre Dániel needed a number of recommendations. They were written either by the bishop, starting from the people Dániel had met during his student years in Italy, or by various clergymen, such as cardinals Garampi and Herzan, abbots, theology professors, or even by laymen willing to help the envoy of the Transylvanian bishop in such a courageous academic initiative. The present study details the content of these recommendation letters, providing data on both issuers and receivers; furthermore, these sources contribute to the reconstruction of an interesting portrait of librarian Imre Dániel.

Abrevieri bibliografice

- BB IX-60 - *Varia manuscripta literaria, documenta historica, epistolae, in copia per Emericum Daniel in Italia collecta (latine, italice et armenice)*, 269 p.
- BB - Biblioteca Batthyaneum.
- Barbier 2012 - Frédéric Barbier, *Histoire du livre en Occident*, Paris, 2012.
- Barzazi 2013 - Antonella Barzazi, *La rete delle biblioteche ecclesiastiche a Venezia e nello Stato Veneto*, în Frédéric Barbier, Andrea De Pasquale (coord.), *Un'istituzione dei Lumi: la biblioteca. Teoria, gestione e pratiche biblioteconomiche nell'Europa dei Lumi*. Convegno internazionale, Parma, 20-21 maggio 2011, Parma, 2013, p. 105-118.
- Chapron 2004 - Emmanuelle Chapron, *Le métier de bibliothécaire au XVIIIe siècle: Angelo Maria Bandini à Florence (1726-1803)*, în *RHMC*, 2004/2 (no. 51-52), p. 58-87.
- Chapron 2010 - Emmanuelle Chapron, *Du bon usage des recommandations: lettres et voyageurs aux XVIIIe siècle*, în Pierre-Yves Beaurepaire, Pierrick Pourchasse (coord.), *Les circulations internationales en Europe années 1680-années 1780*, Rennes, 2010, p. 249-258.
- Csala 2001 - Rita Csala, *Institutul teologic romano-catolic din Alba Iulia: organizarea și biblioteca*, în *BCȘS*, 7, 2001, p. 181-187.
- Dániel 1784-1786 - Emericus Dániel, *Diarium itineris Italici*, t. I-II, 1784-1786.
- De Pasquale 2013 - Andrea De Pasquale, *Le biblioteche pubbliche nell'Italia nord-occidentale nel XVIII secolo: servizi e gestione*, în Frédéric Barbier,

- Andrea De Pasquale (coord.), *Un'istituzione dei Lumi: la biblioteca. Teoria, gestione e pratiche biblioteconomiche nell'Europa dei Lumi*. Convegno internazionale, Parma, 20-21 maggio 2011, Parma, 2013, p. 59-74.
- Dictionnaire* 1920 - *Dictionnaire de théologie catholique*, vol. VI, part. 1, Paris, 1920.
- Enciclopedia* 1951 - *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano, 1951, vol. VI.
- Enciclopedia* 1952 - *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano, 1952, vol. VIII.
- Enciclopedia* 1953 - *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano, 1953, vol. XI.
- Enciclopedia* 1954 - *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano, 1954, vol. XII.
- Enciclopedia Italiana* 1932 - *Enciclopedia Italiana di Scienze, Lettere ed Arti*, vol. XIV, Treves-Treccani-Tumminelli, 1932.
- Hendre Biro 2012 - Doina Hendre Biro, *Les Batthyány une famille de magnats au service des Habsbourg dans la seconde moitié du XVIIIe siècle*, teză doctorat, Paris, 2012.
- Juratic 2013 - Sabine Juratic, *Les libraires Parisiens et les bibliothèques au XVIIIe siècle*, în Frédéric Barbier, Andrea De Pasquale (coord.), *Un'istituzione dei Lumi: la biblioteca. Teoria, gestione e pratiche biblioteconomiche nell'Europa dei Lumi*. Convegno internazionale, Parma, 20-21 maggio 2011, Parma, 2013, p. 165-180.
- Mârza 2013a - Andreea Mârza, *Imre Dániel în slujba episcopului transilvănean Ignác Batthyány*, în *Apulum*, I, 2013, p. 447-476.
- Mârza 2013b - Andreea Mârza, *Începutul unei legături în lumea cărților: Batthyány Ignác și Dániel Imre*, în *Transilvania*, 5-6, 2013, p. 63-67.
- Mârza 2014 - Andreea Mârza, *Achiziții de cărți în spațiul central-european. Cazul Ignác Batthyány*, în *Transilvania*, 5-6, 2014, p. 77-82.
- Monok 2003 - István Monok, *Qui peut-on appeler bibliothécaire du XVIIe au XVIIIe siècle en Hongrie?*, în *Histoire des bibliothécaires*, Lyon, 2003, p. 23-32.
- Monok 2013 - István Monok, *Identité culturelle, identité nationale: les bibliothèques institutionnelles en Hongrie et en Transylvanie au XVIIIe siècle*, în Frédéric Barbier, Andrea De Pasquale (coord.), *Un'istituzione dei Lumi: la biblioteca. Teoria, gestione e pratiche biblioteconomiche nell'Europa dei Lumi*. Convegno internazionale, Parma, 20-21 maggio 2011, Parma, 2013, p. 209-228.
- New Catholic* 1967 - *New Catholic Encyclopedia*, vol. VI, New York, 1967.
- Raines 2013 - Dorit Raines, *La cultura libraria della Repubblica di Venezia nel Settecento*, în Frédéric Barbier, Andrea De Pasquale (coord.), *Un'istituzione dei Lumi: la biblioteca. Teoria, gestione e pratiche biblioteconomiche nell'Europa dei Lumi*. Convegno internazionale, Parma, 20-21 maggio 2011, Parma, 2013, p. 85-104.
- Szelestei 2013 - László N. Szelestei, *Esterházy Károly, a püspök*, în István Monok (coord.), *A helyi érték. Kulturális örökség tanulmányok*, Eger, 2013, p. 34-43.

Cuvinte-cheie: episcopul Ignác Batthyány, bibliotecarul Imre Dániel, călătorie științifică, Italia, recomandare.

Keywords: Bishop Ignác Batthyány, librarian Imre Dániel, scientific trip, Italy, recommendation.

ANEXĂ

1. Biblioteca Batthyaneum, LXX/77.

Viena, 2 octombrie 1783

Iosephus II, Dei gratia electus Romanorum imperator semper Augustus, Germaniae, Hungariae, & Bohemiae rex, archidux Austriae, dux Burgundiae, & Lotharingiae, magnus princeps Transsilvaniae & comes Siculorum universis, & singulis Sac. Rom. Imp. Principibus, cognatis & dilectionibus nostris, aliisque cujuscunque status, conditionis, gradus, honoris, officii, dignitatis, praecminentiaeque & functionis hominibus, nec non pro locorum, & occasionum diversitate subditis nostris praesentes litteras passuales visuris, lecturis, aut legi audituris, Salutem & Benevolentiam respective, Gratiamque Nostram Caesareo Regiam, & Principalem praesentium exhibitor EMERICUS DANIEL presbyter secularis & fidelis Nostri Nobis sincere dilecti Episcopi Transsilvaniensis Comitis Batthyáni Bibliothecarius fine uberioris notitiae in extraneis bibliothecis, potissimum autem Italicis capiendae Romam, Mediolanum, Venetias, Bononiam, Paviam, & alias celebriores Italiae urbes ad unum annum proficisci, & eo evoluta per Imperium Romano Germanicum redire volens, tutoris, securiorisque itinerationis Gratia has Nostras Passuales humillime imploravit, quocirca praefatas suas dilectiones, & quovis Sac. Rom. Imp. fideles, & incolas amice respective, ac perbenigne requirimus, subditis autem Nostris mandamus, ut praenominatum EMERICUM DANIEL una cum rebus suis secum habitis, in suo ad memorata loca ducente itinere ubique locorum non solum tuto, libere, & pacifice ire, proficisci, atque sub praestito tempore morari sinant, & sinatis, verum sicubi necessitas, & occasione id exegerit, omnem etiam congruam assistentiam, & opportunum juvamen eidem praebeant, & praebeat, perque suos praeberi current, & per vestros curetis. Facturae sunt in eo suae dilectiones & vos rem Nobis pergratam, Benevolentia, Gratiaque Nostra data occasione agnoscendam, subditi vero Nostri expressam, feriamque voluntatem Nostram exequentur, praesentibus perlectis, exhibenti restitutes. Datum in Civitate Nostra VIENNA Austriae, die vigesima secunda mensis octobris, anno Domini millesimo septingentesimo octuagesimo tertio, Imperii Nostri Romani vigesimo, Regnorum vero Nostrorum Haereditariorum tertio.

Iosephus mp

Comes Franciscus Esterházy mp
Iosephus Donáth mp

2. Biblioteca Batthyaneum, LXX/225, p. 87.

Don Giuseppe Beccadelli di Bologna Marchese della Sambuca, Principe di Camporeale, Marchese di Altavilla, Duca di Adragna, Conte di Vernia, e Pietra Alba, Barone di Venetico, della Mezzagrana, Gorga, e Trabia, Cavaliere dell'Insigne Real Ordine di S. Gennaro, Cavaliere Ereditario dell'Ordine Gerosolimitano, Gentiluomo di Camera con esercizio di S. M., Consigliere di Stato, di Casa Reale, Affari esteri, e Siti Reali, e Soprintendente Generale delle Regie Poste.

Partendo per Roma il Sacerdote Domino Errico [sic] Daniel, Ungaro di 40 anni per ordine di S. M. impongo a tutti li Ministri suoi, e Officiali di Giustizia, e Guerra, e a quelli che non lo sono dimando in suo Real nome che non gli diano molestia, nè impedimento alcuno nel suo viaggio, anzi gli prestino il favore che gli sia necessario per eseguirlo.

Sejurul italian al lui Imre Dániel în folosul științific al episcopului Ignác Batthyány

Caserta 30 ottobre 1784.

Il March. della Sambuca

3. Biblioteca Batthyaneum, IX-60, p. 95.

Noi, Carlo Conte di Breüner, Signore di Gravenegg, Gravenwörth, Neuaigen, Sebarh, Mulands, Schönberg, Wiedendorf, Gedersdorf, Königsbrum et Baumgarten, Ciambellano attuale della Maesta di Giuseppe II Imperatore, e Re ec. ec., e suo inviato straordinario, e ministro plenipotenziario presso la Serenissima Republica di Venezia.

Partendo da questa dominante il Sig. Abbate Emerico Daniel, Bibliotecario di Sua Eza Revda. Monsig. Batthyáni, Vescovo di Transilvania per portarsi a Vienna, una col suo bagaglio Lo accompagniamo con questo Nostro Passaporto, pregando li Ministri dei Signori Principi per li Stati delli quali dovre passare di lasciarlo liberamente, e senza nissun impedimento proseguire il suo viaggio col sudetto suo bagaglio etc. raccomandandolo a questo fine ai Rappresentanti della Sua Maesta, ed incaricando li Sudditi della medesima a prestargli ogni ajuto, e favore. In fede di che abbiamo rilasciato il presente Passaporto munito col Sigillo delle Nostre Armi, e sottoscritto da noi medmi. Dato in Venezia le 19 Xbre 1785. No. 20 per andata.

Carlo Conte di Breuner mp.

LISTA ABREVIERILOR

AAC	- Acta Archaeologica Carpathica. Cracovia.
ABR	- Arbeitsberichte zur Bodendenkmalpflege in Brandenburg. Calau.
Acta	- Acta (Siculica). Muzeul Național Secuiesc. Sfântu Gheorghe.
ActaAA	- Acta Academiae Agriensis. Sectio Historiae. Eszterházy Károly Főiskola. Eger.
ActaArch	- Acta Archaeologica. Copenhagen.
ActaArchHung	- Acta Archaeologica. Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapest.
ActaH	- Acta Hargitensia. Hargita Megye Múzeumainak Évkönyve. Miercurea Ciuc.
ActaMN	- Acta Musei Napocensis. Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei. Cluj-Napoca.
ActaMP	- Acta Musei Porolissensis. Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău. Zalău.
AÉ	- Archaeologiai Értesítő a Magyar régészeti, művész-történeti és éremtani társulat tudományos folyóirata. Budapest.
AIIA	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj. Cluj-Napoca (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca).
AIIAI/AIIX	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” Iași. (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” Iași).
AIIGB	- Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca. Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca. Cluj-Napoca.
AIIN	- Anuarul Institutului de Istorie Națională. Cluj-Sibiu.
AISC	- Anuarul Institutului de Studii Clasice. Cluj (Sibiu).
AJA	- American Journal of Archaeology. New York.
AK	- Archäologisches Korrespondenzblatt. Main.
Altertum	- Das Altertum. Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Berlin.
Aluta	- Aluta (Studii și comunicări - Tanulmányok és Közlemények). Sfântu Gheorghe.
AM	- Arheologia Moldovei. Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”. Iași.
AnB	- Analele Banatului (serie nouă). Muzeul Banatului. Timișoara.
Angustia	- Angustia. Muzeul Carpaților Răsăriteni. Sfântu Gheorghe.
AnUBI	- Analele Universității din București - Istorie. Universitatea din București. București.
AnUCIPI	- Analele Universității „C. I. Parhon”, seria Științe Sociale. Istorie. Universitatea din București. București (din 1964 Analele Universității din București - Istorie).
Aquileia Nostra	- Aquileia Nostra. Bollettino dell'Associazione Nazionale per Aquileia. Milan & Aquileia.
ARCHEA	- Archéologie du cimetière chrétien. Actes du 2 colloque ARCHEA, Orléans 29 Septembre-1 ^{er} Octobre 1994.

	Supplément à la Revue Archéologique du Centre de la France 11. Tours: FÉRACF.
Antiquity	- Antiquity. A Quartely Review of World Archaeology. York.
AO	- Arhivele Olteniei. Craiova; serie nouă (Institutul de Cercetări Socio-Umane. Craiova).
APA	- Acta Praehistorica et Archaeologica. Berlin.
Apulum	- Apulum. Acta Musei Apulensis. Buletinul Muzeului Regional Alba Iulia/Anuarul Muzeului Național al Unirii. Alba Iulia.
ArchAustr	- Archaeologia Austriaca. Viena.
Archeologické rozhledy	- Archeologické rozhledy. Praga.
ArchHung	- Archaeologica Hungaria. Budapest.
ArchKözl	- Archaeologiai Közlemények. Pesten (1859-1899).
Argo	- Argo.
ArhBas	- Arhivele Basarabiei. Chișinău (1929-1938).
ArhSom	- Arhiva Someșană. Arhiva Someșană. Revistă istorico-culturală. Năsăud (1924-1940).
Astra Salvensis	- Astra Salvensis. Cercul Salva al ASTRA. Salva.
AT	- Ars Transilvaniae. Institutul de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca. Cluj-Napoca.
AUA	- Annales Universitatis Apulensis. Series Historica. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. Alba Iulia.
AV	- Arheološki vestnik. Ljubljana.
AVSL	- Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde. Sibiu.
BAHC	- Bibliotheca Archaeologica et Historica Corvinensis. Hunedoara.
Banatica	- Banatica. Muzeul de Istorie al Județului Caraș-Severin. Reșița.
BA	- Biblioteca de arheologie. Muzeul Național de Istorie a României. București.
BAR	- British Archaeological Reports (International Series). Oxford.
BB	- Bibliotheca Brukenthal. Muzeul Național Brukenthal. Sibiu.
BCȘS	- Buletinul Cercurilor Științifice Studențești. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. Alba Iulia.
BerRGK	- Berichte der Römisch-Germanischen Kommission. Roman-Germanic Commission. Frankfurt am Main.
BHAUT	- Bibliotheca Historica et Archaeologica Universitatis Timisiensis. Timișoara.
BHAB	- Bibliotheca Historica et Archaeologica Banatica. Muzeul Banatului Timișoara. Timișoara.
BIAUL	- Bulletin of the Institute of Archaeology. University of London.
Biserica și Școala	- Biserica și Școala - Foaie Bisericească-scolastică, literară și economică. Arad (1877-1948).
BM	- Bibliotheca Marmatia. Baia Mare.
BMA	- Bibliotheca Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii. Alba Iulia.
BMS	- Bibliotheca Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica”. Sebeș.
Brukenthal	- Brukenthal. Acta Musei. Muzeul Național Brukenthal. Sibiu.

Lista abrevierilor

BS	- Bibliotheca Septemcastrensis. Sibiu.
BTh	- Bibliotheca Thracologica. Institutul Român de Tracologie. București.
BUFM	- Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mitteleuropas.
Bună Vestire	- Bună Vestire. Organ de zidire creștină. Roma.
BV	- Bayerische Vorgeschichtsblätter. Kommission für bayerische Landesgeschichte.
CAANT	- Cercetări arheologice în aria nord-tracă. Institutul Român de Tracologie. București.
CAn	- Current Anthropology. Chicago.
Carpica	- Carpica. Complexul Muzeal „Iulian Antonescu”. Bacău.
CCA	- Cronica cercetărilor arheologice. București.
CCDJ/CCBD	- Cultură și civilizație la Dunărea de Jos/Culture et civilisation au Bas Danube. Muzeul Dunării de Jos. Călărași.
CCRPM	- Cercetări de conservare și restaurare a patrimoniului muzeal. București.
Cele Trei Crișuri	- Cele Trei Crișuri. Fundația Cele Trei Crișuri. Oradea (1920-1944).
Chronica Valachica	- Chronica Valachica. Vezi Scripta Valachica.
Chronos	- Chronos. Revistă de istorie. Despărțământul ASTRA „Mihail Kogălniceanu” Iași. Iași.
Civilisations	- Civilisations. Revue international d'anthropologie et de sciences humaines. Institut de Sociologie de l'Université libre de Bruxelles. Bruxelles.
CLL	- Cercetări de limbă și literatură. Oradea.
CN	- Cercetări numismatice. Muzeul Național de Istorie a României. București.
CommArchHung	- Communicationes Archaeologicae Hungariae, Magyar Némzeti Múzeum. Budapest.
Corviniana	- Corviniana. Acta Musei Corvinensis. Hunedoara.
Crisia	- Crisia. Culegere de materiale și studii. Muzeul Țării Crișurilor. Oradea.
CSSZMÉ	- Csíki Székely Múzeum Évkönyve. Muzeul Secuiesc al Ciucului. Miercurea Ciuc.
Cultura creștină	- Cultura creștină. Publicație apărută sub egida Mitropoliei Române Unite cu Roma Greco-Catolică și a Facultății de Teologie Greco-Catolică din Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Departamentul Blaj. Blaj.
Cultura poporului Dacia	- Cultura poporului. Cluj, București (1921-1930).
	- Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie. București, I, (1924) - XII (1948). Nouvelle série: Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”. București.
Danubius	- Danubius. Muzeul de Istorie Galați. Galați.
DavarLogos	- Davar Logos. Revista biblico-teologică de la Facultad de Teología de la Universidad Adventista del Plata.
DocMis	- Documenta Missionaria. Documenta Missionaria Hungariam et regionem sub ditone turcica existentem spectantia. Szegedi Hittudományi Főiskola. Szeged.

DolgCluj	- Dolgozatok az Erdély Nemzeti Múzeum Érem - és Régiségtarából. Kolosvár (Cluj).
DolgSzeged	- Dolgozatok. A. M. Kir. Ferencz József Tudományegyetem Archaeologiai Intézetéből. Szeged.
Drobeta	- Drobeta. Muzeul Regiunii Porților de Fier. Drobeta Turnu-Severin.
EcHR	- The Economic History Review. Economic History Society (UK).
EHR	- The English Historical Review. University of Oxford. Oxford (UK).
EJA	- European Journal of Archaeology.
EphNap	- Ephemeris Napocensis. Institutul de Arheologie și Istoria Artei. Cluj-Napoca.
Eurasia Antiqua	- Eurasia Antiqua. Zeitschrift für Archäologie Eurasiens. Mainz am Rhein.
Familia Română	- Familia Română. Baia Mare.
FI	- File de istorie. Muzeul de Istorie Bistrița. Bistrița.
Flacăra sacră	- Flacăra sacră. Organ pentru propagarea creațiunii umane în România. București (1934-1942).
FoliaArch	- Folia Archaeologica. Magyar Történeti Múzeum. Budapest.
Germania	- Germania. Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission. Frankfurt am Main.
Glasul monahilor	- Glasul monahilor. București (1924-1946).
Hermannstädter Zeitung	- Hermannstädter Zeitung. Sibiu.
Hesperia	- Hesperia. American School of Classical Studies at Athens. Cambridge.
HistTeacher	- The History Teacher. Society for History Education; University of Notre Dame. History Teachers' Association. USA.
HJ	- The Historical Journal. Cambridge University. Cambridge (UK).
HU	- Historia Urbana. Institutul de Cercetări Socio-Umane. Sibiu.
IPSR	- International Political Science Review. Columbia University, USA & Australian National University.
IS	- International Security. Belfer Center for Science and International Affairs. Harvard University. Cambridge (Massachusetts).
InvArchRoumanie	- Inventaria Archaeologica Roumanie. București.
InvArchRumänien	- Inventaria Archeologica Rumänien. București.
IPH	- Inventarta Praehistorica Hungariae. Budapest.
Istros	- Istros. Muzeul Brăilei. Brăila.
JAA	- Journal of Anthropological Archaeology.
Jahresbericht	- Jahresbericht des Instituts für Vorgeschichte der Universität Frankfurt am Main. Frankfurt am Main.
JAMÉ	- A Nyiregyházi Jóna András Múzeum Évkönyve. Nyiregyháza.
JAR	- Journal of Archaeological Research. New York.
JAS	- Journal of Archaeological Science. Academic Press. United States.
J. Biogeogr.	- Journal of Biogeography. London.

Lista abrevierilor

JCH	- Journal of Contemporary History. Sage Publications, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC.
JFA	- Journal of Field Archaeology. Boston University.
JMH	- The Journal of Modern History. University of Chicago. Chicago.
JOML	- Jahrbuch des Oberösterreichischen Musealvereines für Landeskunde. Linz.
JPS	- The Journal of Peasant Studies. Critical Perspectives on Rural Politics and Development.
JRGZM	- Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums zu Mainz. Mainz.
JRS	- The Journal of Roman Studies. London.
JSRI	- Journal of the Study of Religious & Ideologies. Societatea Academică de Cercetare a Religiiilor și Ideologiilor. Cluj-Napoca.
JWP	- Journal of World Prehistory. New York.
KVSL	- Korrespondenzblatt des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde. Hermannstadt [Sibiu].
Laborativ Arkeologi	- Laborativ Arkeologi. Institutionen för arkeologi och antikens kultur. Stockholms universitet. Stockholm.
Latomus	- Latomus. Revue d'études latines. Bruxelles.
Litua	- Litua. Muzeul Județean „Alexandru Ștefulescu” Gorj. Târgu-Jiu.
LȘ	- Lucrări științifice. Institutul de Învățământ Superior Oradea.
Magyar városok	- Magyar városok és vármegyék monográfiája. Budapest.
MAGW	- Mitteilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien. Wien (1912-1941).
Man	- Man. Man. Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland.
Marmatia	- Marmatia. Muzeul Județean Maramureș. Baia Mare.
MCA	- Materiale și cercetări arheologice. București.
Mecklenburgische	- Jahrbücher des Vereins für Mecklenburgische Geschichte und Altertumskunde.
MemAntiq	- Memoria Antiquitatis. Complexul Muzeal Județean Neamț. Piatra Neamț.
MittAnthrGesWien	- Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien. Hrsg. von der Anthropologischen Gesellschaft in Wien.
Mitteilungen	- Mitteilungen aus dem Baron Brukenthalischen Museums. Sibiu.
ΜΩΜΟΣ	- ΜΩΜΟΣ. Őskoros Kutatók Összejövetelének konferenciakötete.
MonHistBp	- “Est tu scholaris” Ünnepi tanulmányok Kubinyi András 75. születésnapjára. Monumenta Historica Budapestinensia. Budapesti Történeti Múzeum. Budapest.
MT	- Magyar Törvénytár, Corpus Juris Hungarici. Budapest [Ungarische Gesetze].
MTCN	- Magyarország tiszti cím- és névtára. Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.
NAFD	- Neue Ausgrabungen und Forschungen in Niedersachsen.
Nature	- Nature. London.

- OH VI** - Opuscula Hungarica VI. Magyar Nemzeti Múzeum. Budapest.
- OJA** - Oxford Journal of Archaeology, Blackwell Publishing Inc. United Kingdom.
- Ősrégészeti levelek** - Ősrégészeti levelek. Prehistoric newsletter. Budapest.
- PA** - Patrimonium Apulense. Alba Iulia.
- PamArch** - Památky archeologické. Praga.
- PAS** - Prähistorische Archäologie in Südosteuropa. Berlin.
- PBF** - Prähistorische Bronzefunde. München.
- Peuce** - Peuce. Studii și comunicări de istorie veche, arheologie și numismatică. Tulcea.
- Potaissa** - Potaissa. Studii și comunicări. Turda.
- PPS** - Proceedings of the Prehistoric Society. Cambridge-London.
- Programm Mühlbach** - Programm des evaghelischen Untergymnasium in Mühlbach und der damit verbundenen Lehranstalten. Mühlbach (Sebeș).
- PZ** - Prähistorische Zeitschrift. Deutsche Gesellschaft fuer Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte, Institut für Prähistorische Archäologie. Berlin.
- QR** - Quaternary Research. University of Washington.
- QSR** - Quaternary Science Reviews. The International Multidisciplinary Research and Review Journal.
- RA** - Revista Arhivelor. București.
- Rațiunea** - Rațiunea. Organ al „Asociației științifice de educație pozitivă” București. București (1911-1914).
- RB** - Revista Bistriței. Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud. Bistrița.
- RC** - Revista Catolică. București (1912-1916).
- Realitatea ilustrată** - Realitatea ilustrată. Cluj, București (1927-1946).
- REN** - Revue des études napoléoniennes. Paris, France: Libraries Felix Alcan (1912-1924).
- Renașterea** - Renașterea. Organul oficial al Eparhiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului, Geoagiului și Clujului. Cluj.
- Revista din Iași** - Revista din Iași. Iași.
- Revista istorică** - Revista istorică: dări de seamă, documente și notițe. București (1915-1943).
- RHSEE** - Revue historique du sud-est européen. Institut d'Histoire Universelle „N. Iorga”. București (1925-1941).
- RHMC** - Revue d'histoire moderne et contemporaine. Berlin. Paris.
- RI** - Revista de Istorie (din 1990 Revista istorică). București.
- RIR** - Revista istorică română. Institutul de Istorie Națională - Universitatea București. București (1931-1947).
- RM** - Revista muzeelor. București.
- RREI** - Revue Roumaine d'Etudes Internationales. București.
- RRH** - Revue roumaine d'histoire. București.
- RRHA** - Revue Roumaine d'Histoire de l'Art, série Beaux-Arts. Academia Română. București
- Sargetia** - Sargetia. Buletinul Muzeului Județului Hunedoara (Acta Musei Devensis). Deva.
- SAA** - Studia Antiqua et Archaeologica. Institutul de Arheologie Iași. Iași.

Lista abrevierilor

SAI	- Studii și articole de istorie. Societatea de Științe Istorice din România. București.
SCIA	- Studii și Cercetări de Istoria Artei. Seria Artă Plastică. București.
SCICPR	- Studii și comunicări de istorie a civilizației populare din România. Sibiu.
SCIV(A)	- Studii și cercetări de istoria veche. București (din 1974, Studii și cercetări de istorie veche și arheologie).
SCIM	- Studii și cercetări de istorie medie. București.
SCN	- Studii și cercetări de numismatică. Institutul de Arheologie București.
Scripta Valachica	- Scripta Valachica. Studii și materiale de istorie și istorie a culturii. Târgoviște.
SDT	- Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt. Sibiu.
Societatea de mâine	- Societatea de mâine. Revistă săptămânală pentru probleme sociale și economice. Cluj (1924-1945).
SMIM	- Studii și Materiale de Istorie Medie. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”. București.
Social Forces	- Social Forces. Department of Sociology at the University of North Carolina.
SSK	- Studien zur Siebenbürgischen Kunstgeschichte, Köln. Wien.
Starinar	- Starinar, Treća Serija. Arheološki Institut. Beograd.
StComCaransebeș	- Studii și comunicări. Muzeul Județean de Etnografie și Istorie Locală. Caransebeș.
StComSibiu	- Studii și comunicări. Arheologie-istorie. Muzeul Brukenthal. Sibiu.
StComSM	- Studii și comunicări. Muzeul Județean Satu Mare. Satu Mare.
StRI	Studii. Revistă de istorie (din 1974 Revista de istorie și din 1990 Revista istorică)
StudArch	- A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Studia Archaeologica. Szeged.
Studia	- Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Series Historia. Series Geologia-Geografia. Cluj-Napoca.
SUCH	- Studia Universitatis Cibiniensis. Series Historica. Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu. Sibiu.
SympThrac	- Symposia Thracologica. Institutul Român de Tracologie. București.
SzMMÉ	- A Szolnok Megyei Múzeumok Évkönyve. Szolnok.
Terra Sebus	- Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica”. Sebeș.
Thraco-Dacica	- Thraco-Dacica. Institutul Român de Tracologie. București.
Tibiscum	- Tibiscum. Studii și Comunicări de Etnografie și Istorie. Muzeul Regimentului Grăniceresc din Caransebeș. Caransebeș.
Tisicum	- Tisicum. A Jasz-Nagykun-Szolnok megyei muzeumok evkonye. Szolnok.
TR	- Transylvanian Review. Centrul de Studii Transilvane. Cluj-Napoca.
Trans.AmPhilos.Soc.	- Transactions of the American Philosophical Society. Philadelphia.

Transilvania	- Transilvania. Foaia Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român. Brașov.
Tribuna	- Tribuna. Arad (1911-1912).
Történelmi Szemle	- Történelmi Szemle. Magyar Tudományos Akadémia. Történettudományi intézet. Budapest.
TT	- Történelmi Tár. Magyar Történelmi Társulat. Budapest.
Tyragetia	- Tyragetia. Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei. Chișinău.
Țara Bârsei	- Țara Bârsei. Muzeul „Casa Mureșenilor” Brașov. Brașov.
Ungarische Jahrbücher	- Ungarische Jahrbücher. Berlin.
Unirea poporului	- Unirea poporului. Blaj (1919-1948).
UPA	- Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie. Berlin.
VAH	- Varia Archaeologica Hungarica. Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete. Budapest.
Vjesnik	- Vjesnik Arheološkog Muzeja u Zagrebu. Zagreb.
VKT	- Várak. Kastélyok, Templomok. Történelmi és örökségturisztikai online magazin.
WorldArch	- World Archaeology. London.
WPZ	- Wiener Prähistorische Zeitschrift. Selbstverlag der Wiener Prähistorischen Gesellschaft. Wien.
Zalai Múzeum	- Zalai Múzeum. Zalaegerszeg.
Zborník SNM	- Zborník Slovenského Národného Múzea. Bratislava.
ZfA	- Zeitschrift für Archäologie. Berlin.
ZfSL	- Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde. Gundelsheim.
Ziridava	- Ziridava. Studia Archaeologica. Muzeul Județean. Arad.